

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

V red devane od *Dr. Janeza Bleiweisa*.

Tečaj VII.

V sredo 25. maliga travna (aprilja) 1849.

List 17.

Na Janeški góri.

Drobna mi ptičica
Gorska žgolela,
Sameu samičica
Táko zapela:

»Jez bom prepevala,
Strune prebiraj,
Kratek čas delala
Bova si zmiraj.

Pevca Gorjuškiga
Nekdaj unela,
Tebe Gorniškiga
Bodem ogrela.

Hoje naj stokajo,
Burja robani,
Gojzdi naj pokajo
V hruma veršanjí.

Naj dolj od Reškiga
Jug se zaganja,
S stropa nebeskiga
Goro priklanja.

Naj se vojskujejo
Vetri, oblaki —
Srečo doblujejo
Tihi sromaki.« —

Rekel sim ptičici:
»Bodi po tvoje,«
Per nji žgoličici
Sreča mi poje.

Luni se vganejo
Plaha tamote,
V petji postanejo
Mične samote.

Krotke poslušajo
Pesem zverine,
V petji se skušajo
Zlegat' stermine.

Petje razgrinjaj se
V zvezdja prostore!
Goro v raj zminja si
Pevčik ubore!

Blagre mi dajejo
Černi vranovi,
S ptujga se shajajo
H skaljim domovi.

Dost je težavniga
Pač zdej na svéti; —
Naj bolj za samiga,
Zraven pa péti.

Požencan.

Prijateljski pogovori s kmeti in mestniki v novih rečéh.

Presvitli Cesar so nam 4. sušca vstavo ali konstitucíjo dali, ktera naj bo podlaga ali fundament nove vlade ali regirenge, ki se ima po vsih cesarskih deželah vstanoviti.

Na ta fundament se opirajo mnoge celó nove postave, katerih je potreba, de se novo pohištvo sozída, v katerim bomo vsi avstrijanski prebivavci prihodnjič prebivali.

Postave, po katerih imajo desetína, tlaka in vse druge davšine jenjati, ki so poprej kmetovavca vezale na gruntno gosposko, so Vam že oznanjene, in deželne komisíje, ki imajo po Cesarskim ukazu v vsaki deželi to reč tako razsoditi, de se odkupni patent pravično spolne, se bojo kmalo izvolile. V 14., 15. in 16. listu Novíc je bila postava zastran odkupljenja gruntnih davšin obširno razložena, in že tam je bilo rečeno: de te deželne komisíje razlagajo in spolnijo to postavo in de razsodijo čez natoro ene in druge davšine, de je tedej moč téh komisíj silno imenitna, in de je dobro na to gledati, de se v to komisíjo nar previdniši in nar pošteniši možjé dežele zberó.

Od tega nimamo tedej za zdej nič več govoriti.

Tudi nova postava zavoljo lovskih pravic ali jage vam je že oznanjena, in nadjamo se, de je vsak kmetovavec zadovoljin ž njo.

Tri nove postave pa nam bojo kmalo oznanjene: namreč postava zastran natísa bukev in časopisov, postava zastran družb, in postava zastran soseskine ali srejsnske naprave.

Pervi dve postavi veliko naših bravcov clo nič ne zadevate, ki niso pisavci ali udje kaciga društva.

Tretja postava zastran soseskine ali srenjske vpravave (Gemeindeordnung) je pa za sleherniga človeka takó imenitna, de lahko rečemo, de je ena nar važniših reči.

Te postave so sicer le začasne, pa so popolnoma veljavne do prihodnjiga deržavniga zbora, v katerim bojo novo izvoljeni poslanci pravico imeli, odkritoserčno govoriti, kaj je treba v teh postavah po potrebah posamesnih dežel popraviti ali prenarediti.

Vsaka dežela bo pa imela pred deržavnim zborom na Dunaji svoj posebni deželni zbor v svoji deželi, v katerim se bojo vse domače reči posvetovale in sklenile, in sklepi deželnega zbora se bojo izročili v potenje Cesarju. Tudi v ta zbor se bojo poslanci volili iz domače dežele. Imenitnost dobrih volitev za deželni zbor je takó velika, de bojo Novíce ob svojim času v ti reči še veliko govorile.

Namén današnjiga pisanja je nek drug — namreč našim rojakam po mestih in deželi práv živo na serce

položiti imenitnost nove srenjske ali soseskine vravnave (Gemeindeordnung).

Presvitli Cesar so 17. sušca poterdili novo soseskino napravo, po kateri je soseskam velika oblast izročena, de se bojo prihodnjič same sebe vladale (regirale) po postavni poti. *Popolnoma novo življenje se bo tedej začelo po soseskah.* V cesarskim razglasu, kteriga boste kmalo dobili, boste na tanjko brali, kakó se imajo soseske prihodnjič ravnati.

Pervi razdelk že imenovanih soseskinih postav takóle govori: „Podlaga ali fundament svobodne države je *svobodna soseska.*“ Ste slišali imenitno besedo? Cesar so nam dali oblast, de bomo svoje reči samí oskerbovali, — de se ne bomo mogli pritožiti, de so nam roke zvezane, ali de moramo storiti, kar nam drugi ukažejo. V svojim bomo samí gospodarji! Dozdaj smo spali — in smo mógli spati, kér nismo smeli nič govoriti. Kjer je bila dozdej tamna noč, bo prihodnjič jasni dan, ki rodovitno življenje budí. „Spali smo — sužnost pa je pobegnila in svoboda je prisijala; čas je gibanja in djanja, kljenja in rasti.“

Zbudimo se zdej, kér nas Cesar samí k svobodnim gibanju kličejo! Ne bodimo več zaspanci, ne bodimo ničimerniki v svojih lastnih rečéh! Mili Cesar so nam odvzeli irofe v naših domačih zadevah, in so nas za polnoletne državljané spoznali, in nam oblast v roke dali, same sebe v soseskinih rečéh vladati.

Ali bati se je, de se nekteri ne bojo mógli iz dolziga spanja zbrihtati, de ne bojo hotli brez irofa biti, de soseskine svobodne naprave ne bojo po nje veliki cení zapopadli — torej smo se namenili, v ti reči nektere prijateljske opomíne svojim rojakam po mestih in deželi na serce položiti.

(Konec sledí.)

Nekej od sadjoreje z oziram na ptuje deželee.

(Konec.)

Za varstvo sadnih dreves so pa tudi postave dane, in ojstre kazni zadenejo vsakiga brez razložka, kateri drevesa poškoduje; in te so:

1) Kdor iz nevednosti kako drevó poškodje, zapade v kazin 3 gold. in 15 krajc.; če je pa drevó popolnoma pokončano, mora še celo drevó po cenitvi prisežnih móž plačati, ali če denarjev ne more dati, gré na 3—14 dní v ječo. —

2) Kdor iz lahkomiselnosti sadne drevesa poškodje, zapade v kazin ječe za en mesec, tudi po okolišinah za 3 mesce v delavnico (Arbeitshaus) in zgubi po tem svoje volitne pravíce na 10 lét. —

3) Kdor iz škodoželjnosti ali hudobije sadne drevesa poškodje, bo na 1 — 3 léta v težko ječo obsojen, in zgubi svoje volitne pravíce celo svoje življenje. —

4) Kdor iz lenôbe, lahkomiselnosti ali kakor si bodí, na svojim posestvu do konca sušca sadnih dreves gosenčnih mešičkov ne očisti, zapade za vsako drevó v kazin od 3 gold. 15 krajc.; in to ne le zató, de se je prederznil postavo prelomiti, ampak še za tó, de je po takim pregrešku še svojiga soseda v škodo pripravil: zakaj, kader ti merčesi eno drevó pokončajo, tudi na drugo lezejo, in takó drevesa sosedu poškodvajo. *) Župani morajo za vsako napčenost odgovor dati, in če so oní vzrok kakšne škode, jih gosposka za 15 gold. kaznuje. — Vse te denarske kazni pa padejo v srejnsko ali soseskino denarnico in so za njene potrebe. —

*) Taka postava občniga otrebovanja sadnih dreves se mora povsod vpeljati, kér posamesno otrebovanje eniga pridniga gospodarja nič ne pomaga, če njegov sosed tudi tega ne stori. Vredništvo.

Na kateri kraj koli drevó visi, ima vselej posestnik pravíco do sadja, brez prepíra, če je tudi sad, na posestvo njegoviga soseda padel in ga je mogel tam pobirati. Zatorej je prostor med drevesi po postavi odmerjen. V jeseni mora vsaka srejná za svoje čuvaje skerbeti, de se jí škoda ne zgodí; zatorej bo vsaka sadna tatvina ojstro kaznovana, brez razložka osébe, ktera jo stori. Nar nížji kazen je 1 gold.; prisežni móžje cenijo tatvino.

Naprej so za varstvo sadnih dreves še naslednje ojstre, pa zlo koristne postave dane: Vsi lovci dobijo vsako léto vradniški ukaz, po katerim se morajo pri lovu in strelanji ravnati, de le nektere ptice smejo tisto léto pokončati, nekterih pa ne. Ptice, ktere od mešičkov in gosenc živé, nikoli ne smejo postreliti ali poloviti; in to je z ojstrimi kazni prepovedano. Lovci in gojzdarji imajo tedej veliko pravíco, na obnašanje drugih ljudi v téh rečéh paziti. Zakaj vsakimu človeku je ojstro prepovedano, tiste ptice loviti ali postreliti, ktere so v vladarskim ukazu v tistim létu zaznamovane. Kdor hoče eniga slavčka (Nachtigall) v kletki imeti, mora to gosposki na znanje dati in vsako léto 10 gold. za-nj davka plačati (v Saksonskim je 15 tolarjev zató plačati — v več drugih krajih je še clo lov slavčka ojstro prepovedan). Kdor šinkovca oslepí, je z ječo od 8 dni do 3 mescov kaznovan.

Proti terpinčenju žival je še več drugih dobrih postav in kazin z denarjem in ječo; ali namen tega stavka je le od tega govoriti, kar sadjorejo zadene, in od tega hočem še nekej naprej povedati, kar sim v imenovanih deželah zapazil.

Gosp. duhovni in učitelji imajo tú nar večí in lepši polje v božjim vinogradu delati. Veliko število lepih in zlo koristnih bukev, pod imenam „orbis pictus“ ali „svét v podobah,“ in s podobami žival in zeliš natisnjenih se najde v vsih učilnicah v mestih in na kmetih, iz kterih se mladost že od mladih nóg korist in škodo žival in zeliš učí, in bo tako k miloserčnosti in poznanju natore napeljana. V lepih dnevih učitelj svoje učence po polji in gojzdih vodi in jim v božjim stvarjenji lepo pred oči postavi, česar so se iz bukev učili. To vzdiguje mlade serca bolj k spoznanju božje vsigamogočnosti in milosti, kakor tisuč bukev, ktere večkrat človeško sercé merzlo in prazno pusté. Po mojih mislih je to tedej velik pripomočik k sadjoreji. —

Marsikterimu mojih bravcov se bojo te postave in kazni preojstre zdele; ali če se vse okoljšine téh deželá, v kterih se prebivavci tako silno množijo, de je vsako léto več sto ljudi persiljenih v Ameriko ali v druge deželee se preseliti, prevdarijo, moramo spoznati, de vladarji tistih deželá le po takih napravah namen kmetijske povzdige dosežejo in kmeta ubožtva branijo.

Moj sostavk sklenivši pristavim le to serčno vošilo, de bi se pri nas na Slovenskim marsiktera imenovanih postav vpeljala in takó kmetu k boljšimu stanu pomagalo. Saj je naša ljuba deželica večidel za sadjorejo pripravna in ni takó z ljudmi napolnjena, kakor gori imenovane deželee, in naši kmetje so tudi bistroumni; le pod pasiho se jim mora seči in jim na noge pomagati s podučanjem, koristnimi bukvami in lepimi izgledi. Med našimi gosp. duhovni in učitelji je marsikteri, ki gosp. Pircove bukve „Krajnski vertnar“ dobro rabi — ali častiti gospodje! brez zamere — to je vse premalo, de se pravi namen doseže; mi imamo tudi neprecenljivo gosp. Vertovcovo „kemijo“ in bukvice od gosp. Stojana „Miloserčnost do žival“ — ali premalo iztisov jih je za podarjenje mladosti. — Te dajte otrokam v roke, razlagajte jim nar potrebniši reči iz njih in družih koristnih bukev, in naš narod bo omikan, njegova natorna sirovost bo odpadla, naša lepa deželica bo lep raj postal in vnuki vam bojo hvaležni.

Naša visokospoštovana kmetijska družba, ktera si

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svitlobō dane od krajske kmetijske družbe.

V red devane od *Dr. Janeza Bleiweisa.*

Tečaj VII.

V sredo 2. véliciga travna (maja) 1849.

List 18.

Prijateljski pogovori s kmeti in mestniki v novih rečéh.

(Dalje.)

Vsak človek, ki se le kolčikanj sam sebe čuti, si je želel več svobode, kakor smo jo do lanjskiga sušca imeli. Cesar Ferdinand so dopolnili te želje svojih ljudstev, in so nam z vstavo ali konstitucijo več svobodo dali, katero so poterjili tudi naš sedanji cesar Franc Jožef. Nova vlada nam je v nekterih rečéh že dala svobodo, v velikorečéh je pa še pričakujemo v prihodnjih postavah.

Kmetijstvo je desetine, tlake in družih davšin osvobodeno (zfrajano) in za kmetijski stan je to velika, imenitna dobrotā, ktera bo močno povzdignila dobri stan svobodnih gruntov.

Ali motite se, ljubi prijatli! ako mislite, de ste le to doségli, za vse drugo Vam ni nič mar — vse drugo je nič. Cesar so nam podelili še veliko več dar s tem, de bojo prihodnjic soseske samostojne postale in pravico imele, v svojih soseskinih rečéh po svojih mislih gospodariti in se v tem gospodarstvu le toliko drugim postavam podvreči, kolikor terja občni red, prid družih sosésk in cele deržave. Zakaj ena soseska bo v zavezi z drugo sosesko — in vse soseske skupej storijo deržavo. Soseskine naprave bojo tedej stalni kamen, na katerim bo stala hiša avstrijskiga cesarstva, in njegova svobodna vlada.

Od desetine in tlake ne bo v 50 létih noben človek več govoril; kakor od starih pravlic ali storij bojo pripovedovali od njih vaši otroci svojim otrokam kadaj.

Soseske pa bojo obstale, dokler bojo ljudje na svetu, in kakor si bojo postiljale, takó bojo ležale.

Presvitli Cesar ne pravijo zastonj v 1. razdelku novih soseskinih postav, ktere vam bojo kmalo oklicane, de svobodne soseske ali srenje so podlaga svobodne deržave.

Nikar ne pahnimo nečimerno in nehvaležno od sebe, kar nam Cesar sami dajo!

De pa tega ne storimo, moramo veliko imenitnost svobodnih soseskinih naprav in svobode sploh dobro zapopasti.

Silno se moti, kdor pod svobodo ali frajostjo ne zapopade nič družiga, kakor de ne dela tlake in de ne odrajuje desetine; — še hujši se moti tudi tisti, ki misli, de svoboda obstojí le v tem, de ni zdej nobene pokoršine več treba, de vsak rogovili, kakor hoče. Bog nas obvari take svobode, ki bi nas vse — od perviga do zadnjiga, naj bo kmet ali mestnik, v neizrečeno nesrečo pahnila! Z veseljem pa rečemo, de je malo taciéh ljudi med nami, ki tako mislijo.

Kar se je pri nas nar bolj bati, je le nečimernost za take reči, ktere občinstvo (Allgemeine), to

je, soseskine reči zadevajo, iz kterih izvira na postavni poti ravno prava svoboda ali frajost, ktera sega v sto in sto imenitnih reči za vsaciga človeka.

S težkim sercam jo moramo reči, de je pri nas veliko veliko taciéh — sicer poštenih — ljudi, kterim ni clo nič mar za take reči, ktere naravnost njih zgube ali dobička ne zadevajo, brez de bi pomislili, de iz ene reči pride druga, iz druge tretja in tako dalje, ktera na zadnje vender tudi njih možnjo zadene, de kaj va-njo pade ali de mora kaj iz nje vùn vzeti.

Tako bo tudi pri soseskinih napravah. Marsikteri misli: „Naredite to, kakor hočete, jez se ne zmenim za vse to nič.“ — Ali čas bo prišel, ko bo zabavljal in klel, de se je ta ali una reč napčno zgodila — — potem bo vpil in razsajal; pred pa, ko so se možje volili, kterim se je ena ali druga reč v roko dala, ko se je ena in druga reč imela skleniti in storiti, ga še blizo ni bilo!

(Konec sledí.)

Pomočki zoper žitne môle.

Žitni mól ali žižek (Kornwurm) je trojni: beli, černi in rudeči. Nar navadnišista beli in černi, ki neizrečeno veliko žita pokončata.

Žitni mól se izvalí iz jajčik, ktere nek keberčik leže, ki se pozná po tanjkim rivčku, ki ga ima, in se zató k versti rivčkarjev (Rüsselkäfer) šteje. Ti merčesi so neizrečeno rodovitni, in te rodovitnosti se je nar bolj bati. Sploh je znano, de ena babica černiga mola 150 jajčik zleže, in iz teh postane okoli 6000 kebrov zató, kér zležene babice že v ravno tistim poletji spet nove jajčka ležejo. Spôj tedej ubraniti, in de se jajčka neležajo, je poglavitni pomoček zoper černiga žižka.

Dvakrat na léto leže babica jajca: mesca maliga travna in maliga serpana; tedej se mora žito v shrambah posebno v teh mescih posebno pridno premetavati, in zraven velicéh kupcov naj se napravijo tudi majhni kupčiki. V té bežijo kebrčki, kér mislijo, de bojo tù pri miru ostali — ali tukaj se lahko v posodah z vrelim kropam dajo popariti in pomoriti. — Namesto taciéh majhniéh kupčikov, vtaknejo nekteri po tem, ko so žito premetati dali, več majhniéh diljic po 2 palca dolgih in ravno toliko širokih v žitni kúp; kebrčki zležejo na te diljice, in kadar jih je veliko skupej, se vtakne diljica v vrelí krop — in kebrí vzamejo konec. Mertvi kebrí naj se veržejo prešičem ali kuretni, de jih pojedó.

Tudi zoper beliga mola smo zvedili ni davnej iz Avstrijskiga enak pomoček, de se pokončá prihodnja zalega jajc, iz kterih se izvalijo červi.

Kér pa se novi rod beliga žižka ne da kakor černiga, ki iz mólav s perutnicami obstojí, poloviti in pokončati, se babici beliga mola pripustí, de jajca zleže.

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svitlobo dane od krajske kmetijske družbe.

V red devane od *Dr. Janeza Bleiweisa.*

Tečaj VII.

V sredo 9. véliciga travna (maja) 1849.

List 19.

*Iz Mesinske Nevéste, *)*

poslovenjene od *J. Koseskiga.*

Izabela (Cezaru).

Ti, ki nastavljaš bratu svômu meč,
Ozri se v tem kardelu krog in krog,
Kdo zalši je od brata tvôga v njemu?

(Manvelu)

Kdo tih, ki za prijatle jih imaš,
Primerjati se more bratu tvojim?
Obá izgled po starosti sta svoji,
Inaka scer, po ceni vsa enaka.
Poskusita se v lice gledati!
O, abota zavisti, ljubosuma!
Izvolil bil bi si ga za prijatla,
Iz tisuč družih za ediniga,
Na serce živo bil bi ga pritisnil;
In zdaj, ko ti ga je natora sveta
Že zibelki dobrotno darovala,
Teptaš nje dar z nogama; lastno kri
Prevzetne samoglavnosti izdaješ,
Nevredniši tovarštvo izvolivši
Se tujcu in sovražniku pridružiš.

Don Manvel.

Poslušaj me!

Don Cezar.

Poslušaj mene, mati!

Izabela.

Besede ne porávnajo te svade,
Tu moje se in tvoje ne razloči,
Osveta od krivice ne spozná.
Kdo iskal bi tečaj žveplene reke,
Ki gnal jo je iz Etne divji žar?
Porod strašán podzemske sile vse je,
Rujava skorja grozovitne lave
Poljane plodne na debelo krije,
Po grobljah in po sipu nôga stopa.
— Pokličem vama samo to v spomin:
Krivica, katero mož dorašen možu
Nakloni, to razumim, težko se
Pozabši prizanese. Mož povračbo
Iméti hoče, ino sklepa, ki ga,
Premisli dobro, čas mu ne premeni.
Alj vajniga prepíranja začetek

Je puhli plod neumniga detinstva;
Ze starost bi zatreti ga imela!
Pomisli! kaj prvi uzrok bil je?
Ne vesta več, kaj ne? In ko bi vedla,
Smejala bi otročje se togôte.
In vonder je otročji prvi kavs,
Ki je, razvivši se v nesrečnim sledu,
Rodil krivice clo do dneva tega,
Ker grešne dela vse do zdaj storjene
So suma in osvete tužni sini.

In zdaj bi hotla, zdaj ko moža sta,
Otročjo prazno svado dalej gnati?

(ju prime za roke)

O, sina moja! Daj, sklenita urno,
Nasprotno vse račune pozabiti,
Kér ista je obéh strani krivica.
Velikoserčna eden drugimu
Darujta dolg nepobotljivo strašni.
Vsih zmag nar lepsi prizanezba je!
V pokopališe rajniga očeta
Verzita serd nezreliga detinstva!
Ljubezni, spravi, slogi zanaprej
Življenje vajno bodi posvečeno!

(eno stopinjo nazaj pomaknivši se jima prostor da, de bi se eden drugimu približala. Brata, ne pogledaje se, v tla oči pobesita).

Prijateljski pogovori s kmeti in mestniki v novih rečéh.

(Konec.)

Prijatli! tù ne veljá nič več izgovor: „jez ne znam, jez nočem, jez nimam časa, čmu si bom sovražtyo na glavo kopal“ in družih nemarnih izgovorov več. Če bi vsi tako mislili, nismo vredni svobodniga življenja, po katerim smo vedno hrepeneli in vpili; zdej pa, ko bi imeli v djanji skazati, de imamo resnično voljo za postavno svobodo, kaj zdej se bomo nečimerno odtegovali, namest de bi se z veseljem vsiga poprijeli, kar je k našimu lastnimu pridu, in kar je po postavah noviga vstavniga življenja? Prijatli, tega nikdar ne!

Pri regrutiranji po sedanjih novih postavah se je že v nekterih krajih pokazalo, de nekteri niso hotli zaúpni možjé biti, kér se je eden zamére in sovražtya, druga pa déla in odgovorljivosti bal. Prijatli! to ne bo nič, če bi vsi enacih misel bili. Če se že v ti reči bojimo, de bi nas kdo ne snedel, kaj bo še le v družih rečéh!

Kdor se povsod le pravíce derží, temu se ni nič treba bati, čeravno v začetku nekteri ljudjé godernjajo in zabavljajo. Vsak za začetek je težák, in nobena nova reč ni vsim práv. Umni ljudjé kmalo zapopadejo, de so povsod postave, po katerih se je ravnati, in kdor se v svojih delih postav derží, ta nikdar ni kriv, če tudi Peter in Pavel zabavljata. Na en mahljej ne pade drevo; takó tudi nobena nova šega nikdar ne bo brez protivnikov. Počasi se pa tudi nar hujši termoglavci navadijo novih reči, in tiste, kateri so take nove opravila prevzeli, pri miru pusté, kér vidijo, de ne more drugač

*) Naš preslavni pesnik Koseski, kteriga poezije časti vès slovanski narod, se v žalost vsih bravcov že dolgo dolgo ni oglasil v Novicah, ktere so od njegovih poezij celi čas svojiga obstanja nar veči kiné dobivale. Pred nekími dnevi smo prejeli en del (tretjino) poslovenjene Šilerjeve tragedije »Mesinske nevéste (Die Braut von Messina)« imenovane, z dovoljenjem, de ga smemo v Novicah natisniti. Natisnili ga bomo se vé de z nar večim veseljem in ga v posebni dokladi v drugi polovici létašnjiga tečaja (mesca julija) prejemnikom Novic podali. V pokušnjo podamo danes en kosček izverstniga dela, in sicer tisti, ko mati Izabela, Mesinska kraljica, svoja sina Don Manvela in Don Cezárja, ki sta si huda sovražnika, svari in tolaži. Malo verstíc Vam bo pokazalo: kako šno delo je, ki ga imamo pričakovati!

Vredništvo.

biti, in kér spoznajo, de bi bila soseska s slepôto vdarjena, če bi pravice iz rok pustila, ki se ji ponujajo, in po kterih bi móglá narveč z obema rokama seči.

Pri novih soseskinih napravah se bojo možjé volili, ki bojo imeli po tem v iménu cele soseske govoriti in v njenih rečéh gospodariti. Ti možjé skupej bojo storili odbor (Ausschuss), ki se zató odbor imenuje, kér se bojo nekteri možjé iz vsih sosedov izbrali in odbrali, kterim se bo soseskina oblast v roke dala.

Volitev odbornikov ni tedej kaka kaj bodi reč, ampak je imenitno opravilo, pri kterim ne smemo ne čimerni biti, ali se voli ta ali uni.

Umni, pošteni, mirni in za prid svoje soseske vneti možjé se morajo voliti; torej naj se že popred dobro prevdari: ali bo izvoljenc po volji soseske ali ne.

Izvoljeni pa naj se potem ne izgovarja, de ne more tega opravila prevzeti, in naj se nikár ne odteguje službi, če mu ravno nič ne nêse, kér — kakor smo že dokazali — na zadnje ni vse eno: ali ima soseska pametne in poštene odbornike, ali pa neume, goljufne, zapravljive, podkupljive, kterim prid njih sosedov ni nič mar.

De odborniku ni ravno učenosti treba, to lahko samí presodite; dobro pa vunder bo, de vsak odbornik saj v domačim jeziku brati in pisati zná. Brez branja in pisanja ne bo mogel prihodnjích nobeden práv shajati. Kdor ne bo znal brati, bo vedno v tãmi tapal.

Lejte, prijatli! takóle se bomo mogli prihodnjích obnašati, de bo k našimu lastnimu pridu, k našimu lastnimu dobičku. Novo življenje se bo začelo po novih soseskinih napravah po kmetih in po mestih, zakaj kakor mesta bojo tudi vasí imele soseskine naprave, kér smo prihodnjích vsi enaki deržavljaní.

Eden drugimu mora pomagati, de se bojo takó potrebne nove naprave lepo vpeljale; bolj umen človek naj uči in beriži bolj zabíte, de bojo spoznali koristnost in imenitnost postavne svobode, in kterimu soseska zaúpnost skaže, de mu kakšno opravilo izročí, naj se ne brani te časti, ktera ga v stan postavi, de zamore soseski, po tem takim pa tudi sebi veliko dobriga storiti.

Pomočki zoper žitne móle.

(Konec.)

Razun tega, kar je bilo dozdej od pomočkov, žitne móle zatreti, rečeniga, jih je še veliko družih, ki so se včasih dobre skazali. Kjer je pa veliko pomočkov znanih, se že vé, de nobeniga gotoviga ni, zakaj če imamo en gotov pomoček, čmu bi iskali 2., 3., 4., 5. in tako dalje. Med mnogimi družimi imajo vender naslednji nar več zaupljivosti.

Nar boljši je, če je mogoče, de se tiste žitnice, kjer so se žižki vgnjezdili, kaki dvé léti za kaj družiga porabijo, postavim za senó, hmelj, ježice, tabak i. t. d. Če se pa to zgoditi ne da, napolni žitnico (kašto) z ovsam ali sočivjem; tega zernja se, kakor so mnogoverstne skušnje dokazale, žitni móli ali clo ne lotijo, ali pa práv pozno. Če se mora pa tudi drugo žito, namreč pšenica in réž, v žitnice djati, se nikdar ne sme pozabiti, kar skušnje učé, de se žitni mól nar poprej noviga, vlažniga (fajhtniga) in mehkgiga žita podstopi, in nar hujši v mokrotnim polétji; torej pazi, ljubi prijatelj, de ne boš nikdar mokrotniga zernja v svojo žitnico nasipal. Ampak glej. de boš:

a) Žitnice, kar je moč, vedno zračne (ljuftne) deržal; ne nasipaj jih s tacim zernjem, kteriga se móli radi deržé, do verha, ampak v začetku ga nasuj na drobno, in premešaj ga pogostama, de se ti do dobriga posuší in vterdi, in móli se terdiga zernja ne bodo poprijeli.

b) V žitnice, kamor so se moli vgnjezdili, ne devaj tedej noviga in mehkgiga žita, ampak nasúj jih raji s starim in terdim žitam.

c) Če si nemoreš drugači pomagati, kakor de moraš novo žito va-nje nasipati, glej saj, de ga pred starim preč spravís.

De se ti bo pa žito v žitnicah dobro sušilo, napravi jim svitle okna, skoz ktere bo verlo zrak pihljál.

Dalje pa glej:

1) De vse globe, poke, špranje in reže v žitnicah ali kaštah skerbno očistiš in jih z apnam zamažeš, h kterimu je dobro, nekoliko gipsa (pa ne čez četerti dél) primešati.

2) Okna v žitnicah naj bojo nizke in naj si nasproti stojé, de sapa skozi piše in dovelj zraka do žita pride. Zakaj nič ne pokončá žitniga móla takó, posebno černiga, kakor merzla sapa.

3) Premetaj žito večkrat, posebno pa mesca maliga in véliciga travna in pa rožnika, de ga sapa bolj prevetrí, in de, kér pri premetanji zerno na zerno perletí, se mladi červički pokončajo.

4) Nekteri pokrivajo žito včasih z rijuhami, ki so v vodi namočene bile, kjer so nekoliko kuhinske solí raztopili, ali pa ga s tako vodo poškopé in premešajo; sol je strup mólam.

5) Nekteri napravijo, de čez žito kaka soparica (Dampf) gré; po tém pa žito posušijo, in se tako tudi téh merčesov znebijo.

6) Če imaš žitnico nad svinjakam ali pa nad ovčjim hlevam, se ti ni treba žitnih mólov bati.

7) Nekteri svetjejo česnja na vodi kuhati in ga s soljó zmešati, in s to vodó stene in tla namazati. Drugi pravijo, de je dobro, če žitnico s čreslam 3 ali 4 čevlje visoko nasúješ in kakih 8 dni nasúto pustíš; če jo zasmradiš s sožganimi konjskimi kopiti, živinskimi parklji, rogmí, lasmí (dlako) ali pa s žveplam; ali če pa tla z mjlilnim lugam in orehovimi lušinami dobro namažeš.

8) Spravi žito 3 ali 4 čevlje od stene, nasuj krog njega takó na debelo pepéla, de ne bodo móli čez-nj mogli, in po tem poti jih boš končal na tavzente in tavzente.

(Iz »Oeconom. Neuigk. u. Verh.«.)

Iz kmetijskiga zbora na Dunaji.

Od gojzdov.

(Dalje.)

Nikar pa ne mislite, dragi bravci, de se Vam bojo po novih gojzdnih postavah vaše lastne pravice do gojzdov v vašo škodo kratile — tega nikdar ne! Namén novih gojzdnih postav je ob kratkim tale: Pametna reja gojzdov, de bo gospodar stanovitén dobiček imel, zraven tega pa tudi cela deržava ne bo škode terpéla.

Sklepi kmetijskiga zbora v gojzdnih rečéh so tedaj bili.

1) Gojzdno gospodarstvo, kar tiče srejske, družbinske in cerkvéne gojzde, se ima višimu prečuvanju deržave podvreči, zatorej bo tudi pravica, gojzdne uradnike za gojzdno oskerbovanje postavljati, med take gojzdne lastnike in deržavo na to vižo razdeljena, de bo lastnik gojzda po svojih mislih uradnika ali gojzdnika nasvetval, deržava pa ga bo poterdila ali pa odvergla. —

2) Te za prečuvanje gojzdov potrebne gojzdne uradnike deržava postavi sama od sebe, in prevzame tudi iz tega izvirajoče stroške. —

3) Oskerbovanje privatnih gojzdov, to je tacih, ki niso cesarski ali družbinski, se sme tam, kjer je gojzd dovolj obširin, le skušenimu gojzdniku izročiti, brez de bi se vender taki gojzdni lastniki k temu siliti mógli. — Za potrebno izučenje dovoljniga števila izurjenih gojzdnih gospodarjev posredno skerbí deržavno vladarstvo. —

4) Z nobenim gojzdam se ne sme takó ravnati, de bi mu bilo to v kvar, namreč tako, de bi na enkrat ali tudi sčasama znal pokončan biti; vsakteri, posebno pa gojzdni uradniki imajo pravico, če vidijo, de se po gojzdu škoda dela, to naznaniti, de se takošno poškodvanje gojzdov tudi kaznuje. —